

Friese boeren werken mee aan natuurbeheer

Bep van der Linden-Nijdam

● Toen de Friese gemeente Tietjerksteradeel, waartoe o.a. Oostermeer (Eastermar) behoort, in het kader van de ecologische richtlijnplannen, diverse landschapselementen als zuurgeoelig wilde aanwijzen, waren de boeren in de omgeving van Oostermeer woedend. Het gevolg zou namelijk zijn dat de veestapel gestabiliseerd zou worden en dat betekende dat wanneer iemand stopt met zijn bedrijf, anderen niet kunnen uitbreiden. Op die manier zou deze bedrijfstak kunnen verdwijnen en dat zou zijn weerslag hebben op de werkgelegenheid.

Pieter de Jong, veehouder in Oostermeer en vicevoorzitter van de regioraad (bestuur van de zuivel-federatie) begreep dat men zich niet moest verzetten tegen deze maatregelen, maar als grondeigenaren en -gebruikers moest zoeken naar oplossingen waarmee zowel boeren als natuur, milieu en landschap zijn gediend. Met zijn collega Fokke Benedictus organiseerde hij eind 1990 een bijeenkomst waar 80 % van de agrariërs uit de streek aan deelnam. Men stelde een werkgroep samen en in april 1992 werd de Vereniging Eastermars Lândouwe (VEL) opgericht onder voorzitterschap van Fokke Benedictus en als doel het ontwikkelen van een duurzame landbouw in evenwicht met een gezond milieu en een verantwoord beheer van de natuur en het karakteristieke landschap. Lândouwe is het Friese woord voor landschap en leefomgeving. De vereniging is de eerste in ons land met een dergelijk doel.

Karakteristiek landschap

Kenmerkend voor dit landschap is de overgang van het open grasland, dat grenst aan het Bergumermeer en De Leijen, naar de hogere zand- en esgronden. Karakteristiek zijn de houtwallen

die sinds eeuwen hier tot het landschap behoren. Bijzonder zijn de dobben, kuilen die men vroeger heeft gegraven voor de opvang van regenwater. Dit geldt eveneens voor de pingo's, kleine ronde meertjes, die na de ijstijd zijn ontstaan. Dit alles was van belang voor het nauw met elkaar verbonden leven van planten, dieren en mensen. De VEL wil deze landschapselementen behouden voor verwaarlozing, zodat hun ecologische functie wordt behouden of hersteld.

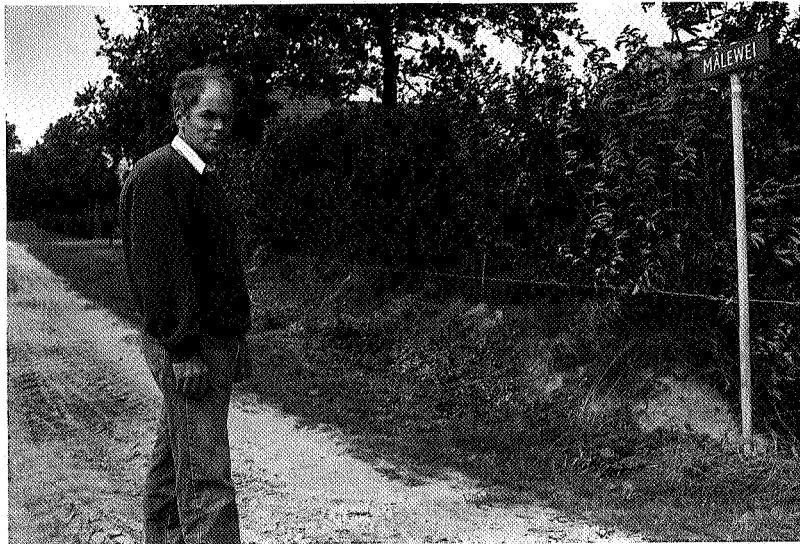
Initiatiefnemer De Jong

In de ruime woonkeuken van zijn grote boerderij aan de Malewei in Oostermeer woont de 47-jarige intelligente initiatiefnemer Pieter de Jong. Hij leest veel, weet wat er omgaat in binnen- en buitenland,

maar is vooral een man van de praktijk. Hij ziet niet op tegen hard werken, heeft een halve kracht als hulp en houdt van duidelijke taal en goed gefundeerde plannen. Hij ergert er zich, mijns inziens terecht, aan dat het lijkt of tegenwoordig niemand nog iets met de agrarische sektor te maken heeft, terwijl die de basis vormt van ons bestaan. 'Ik verbaas me er vaak over', zegt hij, 'dat zoveel boeren nog gemotiveerd zijn. Dat komt waarschijnlijk omdat we houden van ons vak. Twee van mijn zoons willen boer worden en volgen daarvoor een opleiding aan de Middelbare Landbouwschool in Drachten. Al die nota's en regelingen over verzuring van onze bossen zijn vaak verwarrend en spreken elkaar tegen en blijken in de praktijk moeilijk uitvoerbaar. Veel wetten en regelingen zijn bovendien niet gebaseerd op deugdelijk wetenschappelijk onderzoek. Natuurlijk is er sprake van milieuvervuiling, ook door de boeren. Er is milieudruk van buitenaf en milieudruk die in het gebied zelf veroorzaakt wordt door bemesting en een teveel aan kunstmest en bestrijdingsmiddelen.'

Als ik opmerk dat de overheid na de oorlog schaalvergroting propageerde opdat de boeren een behoorlijk bestaan zouden hebben en de consumpten goedkoop voedsel, waarna de landbouw-

Pieter de Jong bij zijn nieuw aangelegde houtwal

Dobbe ten oosten van Oostermeer

voorlichting, beïnvloed door de industrie, het gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen stimuleerde, zegt De Jong: 'Wie zijn bedrijf niet vergrootte viel af, hield de race niet bij. Mijn vader begon met acht koeien, ik heb een bedrijf van ruim 50 ha met 100 koeien, 30 pinken en 25 halfjes. Het kleinste bedrijf in deze streek is 20 ha groot. De schaalvergroting is uit de hand gelopen. De landbouworganisaties en het landbouwschap hebben teveel tijd gestoken in het verdedigen van de reguliere landbouw en te weinig in het ontwikkelen van een eigen konstruktieve visie op de huidige problemen. Als de maatschappij iets anders van ons wil, geen melk maar een gezond milieu, dan zorgen we daarvoor. Als de overheid dat wil, zeggen we: geef maar aan wat we moeten verbeteren en hoe we dat moeten doen en betaal

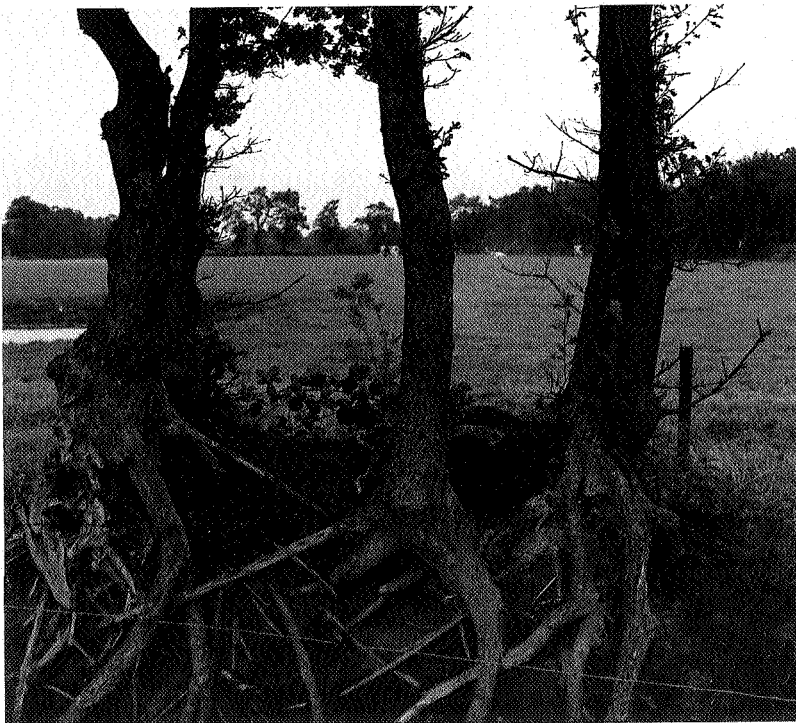
daarvoor. Boeren willen best bijdragen tot verbetering van het leefmilieu, maar ze willen weten wat het eindstation moet zijn. Daar moet men over nadenken, de plannen overzichtelijk maken en uitvoering geven aan wat men bedacht heeft.'

Maat houden

'We hebben', aldus De Jong, 'tegen de gemeente gezegd: wij bieden jullie aan de houtwallen en andere landschapselementen in goede staat te brengen en te houden. De gemeente heeft nu de zekerheid dat vanuit onze vereniging voor een goed beheer van natuur en landschap wordt gezorgd. Houtwallen, singels, dobben, pingo's, enz. worden daarom niet meer als zuurgevoelig aangewezen. Het onderhoud is ook belangrijk voor de werkgelegenheid, want loonwerkers kunnen nu het gehele jaar aan de slag

blijven en hoeven niet in de W.W. Onderhoud van natuur en landschap kost vanzelfsprekend geld. Daarom hebben we subsidie aangevraagd bij het Ministerie van VROM.'

'Als vereniging', vervolgt De Jong, 'willen we ook zorgen voor een bundeling van overheidsmaatregelen en een betere afstemming daarvan op de agrarische bedrijfsvoering. Leden van de VEL zullen elk voor zich actief zijn op een manier die overeenkomt met het doel dat we gezamenlijk hebben aanvaard. We willen voor dit gebied in zijn geheel, d.w.z. ongeveer 2000 ha, een visie ontwikkelen van waaruit het beoogde evenwicht tussen boerenbedrijf, milieu, natuur, landschap en recreatie beter aansluit bij de praktijk van de agrarische bedrijfsvoering. We willen met elkaar overeind blijven. We zullen maat moeten houden.'

Verwaarloosde houtwal

Er is onderzoek gedaan door R. de Bruin en J.D. van der Ploeg dat is gepubliceerd onder de titel 'Maat houden'. Daarin is veel aandacht besteed aan de uiteenlopende mogelijkheden voor een nieuwe samenhang tussen agrarisch bedrijf en natuurbeheer. Er is bekeken in hoeverre die inpasbaar zijn in de verschillende bedrijfsstijlen. 'Er is', zo voegt De Jong hier aan toe, 'ook een socio-economisch onderzoek nodig naar de mogelijkheden voor de verwerking en verkoop van door de regio geleverde kwaliteitsproducten. Als we een eindproduct op de markt kunnen brengen waarvoor minder kunstmest en bestrijdingsmiddelen zijn gebruikt, waarvoor we meer mensen in dienst moeten nemen en de konsument betaalt ervoor, dan is dat prima. Maar dan moet men in de agrarische wereld, in binnen- en buitenland, dezelfde eisen stellen. Men kan hier vat op krijgen in Europees verband. De maatregelen die wij nemen zijn ook bedoeld als voorbeeld voor een goed

natuurbeheer in een veel groter gebied. Het spreekt vanzelf dat de VEL gebaat is bij deskundig onderzoek en praktische adviezen.' 'Wij hebben contact gezocht met professor Van Dijk', vertelt De Jong, 'hij is directeur van de Nationale Coöperatieve Raad en hoogleraar Coöperatie aan de Landbouwuniversiteit in Wageningen. Toen hij een lezing hield over milieucoöperatie wisten wij: met die man komen we verder.'

Milieucoöperatie

Prof. G. van Dijk vertelt dat de Nationale Coöperatieve Raad de belangen behartigt van de coöperatieve bedrijfsvoering in de agrarische sektor die van enorm belang is voor onze export. 'Alles wat u koopt', zo legt hij uit, 'bloemen, fruit, landbouw- en zuivelproducten, is door een coöperatie gekocht. Die verschillende coöperaties zijn lid van de Nationale Coöperatieve Raad. Wij adviseren de overheid. We geven advies over belastingwetten, over landbouwbeheer en - in

Brussel - over concurrentiebelangen. Omdat de boeren willen weten hoe ze met het milieu moeten omgaan, is vanuit onze Raad de milieucoöperatie gepropageerd. Een boer die de zorg voor het milieu en natuur in zijn bedrijfsvoering wil integreren, kan dat niet in zijn eentje, anders gaat hij failliet. Het bestuur van de milieucoöperatie behartigt daarom zijn belangen bij de overheid. Stel dat er een gebied is voor waterrecreatie met daar omheen agrarische bedrijven die nitraten en fosfaten in de bodem brengen, waardoor het water, ook het drinkwater, wordt vervuild. Het kan zijn dat de ene boer weinig vervuult en de ander veel. De milieucoöperatie adviseert de overheid al die boeren een milieuheffing op te leggen en zorgt voor de verdeling daarvan. De boeren betalen allemaal eenzelfde bedrag, maar krijgen later geld terug naarmate ze minder vervuilen. De milieucoöperatie is dus een soort waakhond en verantwoordelijk voor het realiseren van de milieudoel-einden in een bepaald gebied. Ze moet de vervuiling daar meten. Een watermeter kan aanwijzen of het water schoner wordt, zodat de heffing naar beneden kan. Biologen kunnen met een bioïndikator bepalen hoe het er verder op een bedrijf mee staat. De milieucoöperatie stimuleert milieuinvesteringen zodat een verschuiving van de technologie plaats vindt naar een milieuvriendelijke landbouw.

Als je dat bijhoudt, innovaties stimuleert en met heffingen werkt, weet een boer wat hij moet doen. Uitbreiding en vernieuwing van een bedrijf zijn alleen mogelijk als men van iemand die ophoudt de milieurechten koopt. Dat wil zeggen dat hij de zo laag mogelijke grenzen, door zijn voorganger en gemiddeld in het hele gebied aan milieuvervuiling gesteld, niet overschrijdt. Op elk bedrijf dat zich hiervoor leent, herstelt de eigen biotoop zich en dat kan invloed hebben op een veel groter gebied. Indien tussen de houtwallen verbindingen ontstaan, komt die biotoop tot ontwikkeling. De milieucoöperatie probeert dit te realiseren door tussenliggende gebieden te kopen of te beheren.' Volgens deze jonge enthousiaste wetenschapper, die mede door zijn praktische visie terecht vertrouwen bij de boeren wekt, kunnen de milieuproblemen in de agrarische sektor binnen een jaar of acht opgelost zijn. De milieucoöperatie blijft zich daarna bezighouden met de kwaliteitsbewaking die inmiddels voor agrarische producten is opgezet.

Rob de Groot